

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ПЕДАГОГ ВА РАҲБАР КАДРЛАРИНИ
ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИ
ТАШКИЛ ЭТИШ БОШ ИЛМИЙ-МЕТОДИК МАРКАЗИ**

**ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ САНЪАТ ВА МАДАНИЯТ ИНСТИТУТИ
ҲУЗУРИДАГИ ПЕДАГОГ КАДРЛАРИНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА
УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ ТАРМОҚ МАРКАЗИ**

**“Бастакорлик санъати, Халқ ижодиёти (турлари бўйича), Чолғу
ижрочилиги (турлари бўйича), Дирижёрлик (турлари бўйича), Вокал
санъати (турлари бўйича)” йўналишлари**

**“МУСИҚА САНЪАТИ ФАНЛАРИДА ЗАМОНАВИЙ
МУЛЬТИМЕДИА ТИЗИМЛАРИ ВА КОМПЬЮТЕР
ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ”**

МОДУЛИ БЎЙИЧА

Ў Қ У В – У С Л У Б И Й М А Ж М У А

Тошкент - 2019

Модулнинг ўқув-услубий мажмуаси Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув-методик бирлашмалари фаолиятини Мувофиқлаштирувчи кенгашининг 2019 йил 18 октябрдаги 5 – сонли баённомаси билан маъқулланган ўқув дастури ва ўқув режасига мувофиқ ишлаб чиқилган.

Тузувчи: ЎзДК “Композиторлик ва чолғулаштириш”
кафедраси профессори
Мансуров Аваз Максудович

Такризчи: проф. Х.Раҳимов - Ўзбекистон композиторлари ва бастакорлари уюшмаси раиси ўринбосари

Ўқув-услубий мажмуа Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти Кенгашининг 201__ йил _____даги ____-сонли қарори билан нашрга тавсия қилинган.

МУНДАРИЖА

I. ИШЧИ ДАСТУР	4
II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ.....	9
III. НАЗАРИЙ МАТЕРИАЛЛАР.....	14
IV. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ	18
V. КЕЙСЛАР БАНКИ	29
VI. МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МАВЗУЛАРИ.....	30
VII. ГЛОССАРИЙ.....	31
VIII. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ	34

I. ИШЧИ ДАСТУР

Кириш

Дастур Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 12 июндаги “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-4732-сонли, 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли, 2019 йил 27 августдаги “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг узлуксиз малакасини ошириш тизимини жорий этиш тўғрисида”ги ПФ-5789-сонли Фармонлари, шунингдек 2017 йил 20 апрелдаги “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ–2909-сонли Қарорида белгиланган устувор вазифалар мазмунидан келиб чиққан ҳолда тузилган бўлиб, у олий таълим муассасалари педагог кадрларининг касб маҳорати ҳамда инновацион компетентлигини ривожлантириш, соҳага оид илғор хорижий тажрибалар, янги билим ва малакаларни ўзлаштириш, шунингдек амалиётга жорий этиш кўникмаларини такомиллаштиришни мақсад қилади.

Дастур доирасида берилаётган мавзулар таълим соҳаси бўйича педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш мазмуни, сифати ва уларнинг тайёргарлигига қўйиладиган умумий малака талаблари ва ўқув режалари асосида шакллантирилган бўлиб, унинг мазмуни Ўзбекистоннинг миллий тикланишдан миллий юксалиш босқичида олий таълим вазифалари, таълим-тарбия жараёнларини ташкил этишнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари, илғор таълим технологиялари ва педагогик маҳорат, таълим жараёнларида ахборот-коммуникация технологияларини қўллаш, амалий хорижий тил, тизимли таҳлил ва қарор қабул қилиш асослари, махсус фанлар негизида илмий ва амалий тадқиқотлар, ўқув жараёнини ташкил этишнинг замонавий услублари бўйича сўнгги ютуқлар, педагогнинг креатив компетентлигини ривожлантириш, глобал Интернет тармоғи, мультимедиа тизимларидан фойдаланиш ва масофавий ўқитишнинг замонавий шакллари қўллаш бўйича тегишли билим, кўникма, малака ва компетенцияларни ривожлантиришга йўналтирилган.

Қайта тайёрлаш ва малака ошириш йўналишининг ўзига хос хусусиятлари ҳамда долзарб масалаларидан келиб чиққан ҳолда дастурда тингловчиларнинг махсус фанлар доирасидаги билим, кўникма, малака ҳамда компетенцияларига қўйиладиган талаблар такомиллаштирилиши мумкин.

Қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсининг ўқув дастури қуйидаги модулар мазмунини ўз ичига қамраб олади.

Модулнинг мақсади ва вазифалари

Ижодий олий таълим муассасалари педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш бўйича бу модулнинг **мақсади** - педагог кадрларнинг ўқув-тарбиявий жараёнларни юксак илмий-методик даражада таъминлашлари учун зарур бўладиган касбий билим, кўникма ва малакаларини мунтазам янгилаш, малака талаблари, ўқув режа ва дастурлари асосида уларнинг касбий компетентлиги ва педагогик маҳоратини доимий ривожланишини таъминлашдан иборат.

Модулнинг **вазифаларига** қуйидагилар киради:

- **“Бастакорлик санъати, Халқ ижодиёти (турлари бўйича), Чолғу ижрочилиги (турлари бўйича), Дирижёрлик (турлари бўйича), Вокал санъати (турлари бўйича)”** йўналишларида педагог кадрларнинг касбий билим, кўникма, малакаларини узлуксиз янгилаш ва ривожлантириш механизмларини яратиш;

- замонавий талабларга мос ҳолда олий таълимнинг сифатини таъминлаш учун зарур бўлган педагогларнинг касбий компетентлик даражасини ошириш;

- педагог кадрлар томонидан замонавий ахборот-коммуникация технологияларини самарали ўзлаштирилишини таъминлаш;

- махсус фанлар соҳасидаги ўқитишнинг инновацион технологиялари ва илғор хорижий тажрибаларни ўзлаштириш;

- мазкур таълим йўналишида ўқув жараёнини ижодиёт, фан ва ишлаб чиқариш билан самарали интеграциясини таъминлашга қаратилган фаолиятни ташкил этиш.

Модул бўйича тингловчиларнинг билими, кўникмаси, малакаси ва компетенцияларига қўйиладиган талаблар:

“Муסיқа санъати фанларида замонавий мультимедиа тизимлари ва компьютер технологиялари” модули бўйича курсни ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида:

Тингловчи:

- нота муҳаррири тушунчаси;

- Sibelius нота муҳаррири ёрдамида ижодий проект яратиш технологияси;

- Sibelius файллари ва улар билан ишлаш бўйича **билимларга эга бўлиши**;

Тингловчи:

- Sibelius дастури ёрдамида нота териш;

- Sibelius файлларини таҳрир қилиш;

- файлни аудио ва графика файлларига ўтказиш;
- электрон Sibelius файллари ва улар билан ишлаш **кўникмаларини эгаллаши;**

Тингловчи:

- ижодий иш шаклида модул доирасида клавир ва партитуралар териш;
- Sibelius ва аудио ва графика форматларида таълимга оид адабиётлар, электрон ресурслар ишлаб чиқиш;
- электрон таълимга оид нота ресурслари яратиш, уларни баҳолаш ва умумлаштириш **малакаларини эгаллаши;**

Тингловчи:

- сифатли ва қулай интерфейсга эга нота кўринишидаги таълим ресурслари яратиш **компетенцияни эгаллаши лозим.**

Модулни ташкил этиш ва ўтказиш бўйича тавсиялар

“Муסיқа санъати фанларида замонавий мультимедиа тизимлари ва компьютер технологиялари” курси маъруза ва амалий машғулотлар шаклида олиб борилади.

Курсни ўқитиш жараёнида муסיқий таълимнинг қуйидаги замонавий методлари, педагогик технологиялари ва ахборот-коммуникация технологиялари қўлланилиши назарда тутилган:

- маъруза дарсларида замонавий компьютер технологиялари ёрдамида презентацион ва электрон-дидактик технологияларни;

- ўтказиладиган амалий машғулотларда техник воситалардан, экспресс-сўровлар, тест сўровлари, ақлий хужум, гуруҳли фикрлаш, кичик гуруҳлар билан ишлаш, коллоквиум ўтказиш ва бошқа интерактив таълим усуллари қўллаш назарда тутилади.

Модулнинг ўқув режадаги бошқа модуллар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

“Муסיқа санъати фанларида замонавий мультимедиа тизимлари ва компьютер технологиялари”, модули мазмуни ўқув режадаги “Ихтисослик фанларини ўқитишнинг замонавий методикаси”, “Оммавий маданиятга қарши курашда ғоявий иммунитетни шакллантиришнинг тизимли таҳлили”, “Ижро санъати маркетинги стратегиялари” ўқув модуллари билан узвий боғланган ҳолда педагогларнинг касбий педагогик тайёргарлик даражасини орттиришга хизмат қилади.

Модулнинг олий таълимдаги ўрни

Модулни ўзлаштириш орқали тингловчилар санъат таълимида янги кўринишда электрон таълим ресурслари яратишни ўрганиш ва ўзларининг

махсус ижодий фанларини ўқитишда қўллаш юзасидан касбий компетентликка эга бўладилар.

Модул бўйича соатлар тақсимоти:

№	Модул мавзулари	Тингловчининг ўқув юкلامаси, соат			
		Ҳаммаси	Аудитория ўқув юкلامаси		
			Жами	назарий	амалий машғулот
1.	Муסיқа санъати фанларида замонавий ахборот технологиялари.	2	2	2	
2.	Муסיқа санъати фанларини ўқитишда Sibelius компьютер дастури ёрдамида ўқув материалини яратиш. Sibelius нота муҳаррири ёрдамида нота териш.	2	2		2
3.	Муסיқа санъати фанларидан замонавий янги авлод ўқув адабиётларини яратишда Sibelius нота муҳаррирининг имкониятлари.	2	2		2
Жами:		6	6	2	4

НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-мавзу: Муסיқа санъати фанларида замонавий ахборот технологиялари.

Аудио-визуал жиҳозлар. Электрон нота муҳаррирлар ва улар ёрдамида муסיқа санъати фанларини ўзлаштириш методикаси. Аудио ёзувлар аҳамияти. Нота тўпламлари ва муסיқага оид ўқув адабиётлари турлари.

Замонавий нота муҳаррирларининг турлари. Finale, Muse Skore, GVOX Encore нота муҳаррирлари. Sibelius-4 ва 6 электрон нота муҳаррирлари. NUENDO электрон аранжировка дастури.

Мазкур мавзу юзасидан тингловчилар муסיқа санъати фанларида замонавий ахборот технологияларининг пайдо бўлиши, касб сифатида муסיқа ўқитувчисининг шаклланиши, муסיқачи касбига нисбатан қўйиладиган талаблар, замонавий муסיқа санъатида замонавий ахборот технологияларининг ўрни ва уларга қўйиладиган талаблар ҳақида маълумот оладилар.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1- амалий машғулот:

Муסיқа санъати фанларини ўқитишда Sibelius компьютер дастури ёрдамида ўқув материални яратиш.

Sibelius нота муҳаррири ёрдамида нота териш.

2- амалий машғулот:

Муסיқа санъати фанларидан замонавий янги авлод ўқув адабиётларини яратишда Sibelius нота муҳаррирининг имкониятлари.

Муסיқа санъати фанларидан замонавий янги авлод ўқув адабиётларини яратишда Sibelius нота муҳаррирининг имкониятларидан фойдаланган ҳолда, уларни турли форматларга ўгириб, Word форматида тайёрланаётган китоб саҳифаларига жойлаш техникаси. Муסיқа ижрочилиги билан боғлиқ фанларга модул тизимини татбиқ этишда замонавий муסיқий дастурлардан фойдаланиш.

ЎҚИТИШ ШАКЛЛАРИ

Мазкур модул бўйича қуйидаги ўқитиш шаклларидан фойдаланилади:

- маърузалар, амалий машғулотлар (маълумотлар ва технологияларни англаб олиш, ақлий қизиқишни ривожлантириш, назарий билимларни мустаҳкамлаш);
- давра суҳбатлари (кўрилаётган лойиҳа ечимлари бўйича таклиф бериш қобилиятини ошириш, эшитиш, идрок қилиш ва мантиқий хулосалар чиқариш);
- баҳс ва мунозаралар (лойиҳалар ечими бўйича далиллар ва асосли аргументларни тақдим қилиш, эшитиш ва муаммолар ечимини топиш қобилиятини ривожлантириш).

II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ.

“SWOT-таҳлил” методи.

Методнинг мақсади: мавжуд назарий билимлар ва амалий тажрибаларни таҳлил қилиш, таққослаш орқали муаммони ҳал этиш йўлларни топишга, билимларни мустаҳкамлаш, такрорлаш, баҳолашга,

мустақил, танқидий фикрлашни, ностандарт тафаккурни шакллантиришга хизмат қилади.

Намуна: “Муסיқа санъати фанларида замонавий мультимедиа тизимлари ва компьютер технологиялари” ни ўқитишда Sibelius дастурининг SWOT таҳлилини ушбу жадвалга туширинг.

S	Фанни ўқитишда Sibelius дастуридан фойдаланишнинг кучли томонлари	Фойдаланувчилар сонининг кўплиги, дарс жараёни ташкил этиш учун кўп имконият беради
W	Фанни ўқитишда Sibelius дастуридан фойдаланишнинг кучсиз томонлари	Муסיқий ўқув адабиётларни яратиш учун кўшимча дастурлар ўрнатиш талаб этилмоқда
O	Фанни ўқитишда Sibelius дастуридан фойдаланишнинг имкониятлари (ички)	Оддий интерфейс, Microsoft Office пакети барча дастурлари билан боғланиш имконини беради
T	Тўсиқлар (ташқи)	Microsoft Office пакети лицензияга эга (қиммат нархи)

“Хулосалаш” (Резюме, Веер) методи.

Методнинг мақсади: Бу метод мураккаб, кўптармоқли, мумкин қадар, муаммоли характеридаги мавзуларни ўрганишга қаратилган. Методнинг моҳияти шундан иборатки, бунда мавзунинг турли тармоқлари бўйича бир хил ахборот берилади ва айти пайтда, уларнинг ҳар бири алоҳида аспектларда муҳокама этилади. Масалан, муаммо ижобий ва салбий томонлари, афзаллик, фазилат ва камчиликлари, фойда ва зарарлари бўйича ўрганилади. Бу интерфаол метод танқидий, таҳлилий, аниқ мантикий фикрлашни муваффақиятли ривожлантиришга ҳамда ўқувчиларнинг мустақил ғоялари, фикрларини ёзма ва оғзаки шаклда тизимли баён этиш, ҳимоя қилишга имконият яратади. “Хулосалаш” методидан маъруза машғулотларида индивидуал ва жуфтликлардаги иш шаклида, амалий ва семинар машғулотларида кичик гуруҳлардаги иш шаклида мавзу юзасидан билимларни мустаҳкамлаш, таҳлили қилиш ва таққослаш мақсадида фойдаланиш мумкин.

Методни амалга ошириш тартиби:

тренер-ўқитувчи иштирокчиларни 5-6 кишидан иборат кичик гуруҳларга ажратади;

тренинг мақсади, шартлари ва тартиби билан иштирокчиларни таништиргач, ҳар бир гуруҳга умумий муаммони таҳлил қилиниши зарур бўлган қисмлари туширилган тарқатма материалларни

ҳар бир гуруҳ ўзига берилган муаммони атрофлича таҳлил қилиб, ўз мулоҳазаларини тавсия этилаётган схема бўйича тарқатмага ёзма баён қилади;

навбатдаги босқичда барча гуруҳлар ўз тақдимотларини ўтказадилар. Шундан сўнг, тренер томонидан таҳлиллар умумлаштирилади, зарурий ахборотлар билан тўлдирилади ва мавзу

Намуна:

Дарс жараёнига ўқув материални тайёрлаш		
Нота қўлёзмалари ёрдамида	Encore, Final дастурлари ёрдамида	Sibelius нота редактори ва Nuendo ёрдамида

афзаллиги	камчилиги	афзаллиги	камчилиги	афзаллиги	камчилиги
Хулоса:					

«ФСМУ» методи.

Технологиянинг мақсади: Мазкур технология иштирокчилардаги умумий фикрлардан хусусий хулосалар чиқариш, таққослаш, қиёслаш орқали ахборотни ўзлаштириш, хулосалаш, шунингдек, мустақил ижодий фикрлаш кўникмаларини шакллантиришга хизмат қилади. Мазкур технологиядан маъруза машғулотларида, мустаҳкамлашда, ўтилган мавзуни сўрашда, уйга вазифа беришда ҳамда амалий машғулот натижаларини таҳлил этишда фойдаланиш тавсия этилади.

Технологияни амалга ошириш тартиби:

- қатнашчиларга мавзуга оид бўлган якуний хулоса ёки ғоя таклиф этилади;
- ҳар бир иштирокчига ФСМУ технологиясининг босқичлари ёзилган қоғозларни тарқатилади:

- иштирокчиларнинг муносабатлари индивидуал ёки гуруҳий тартибда тақдимот қилинади.

ФСМУ таҳлили қатнашчиларда касбий-назарий билимларни амалий машқлар ва мавжуд тажрибалар асосида тезроқ ва муваффақиятли ўзлаштирилишига асос бўлади.

Намуна:

Савол	Нима учун Sibelius дастурини билишимиз керак?
Ф – фикрингизни баён этинг;	
С – фикрингиз баёнига сабаб кўрсатинг;	
М – кўрсатган сабабингизни исботловчи далил келтиринг;	
У – фикрингизни умумлаштиринг	

Топширик: Мазкур саволга нисбатан муносабатингизни ФСМУ орқали таҳлил қилинг.

“Тушунчалар таҳлили” методи

Методнинг мақсади: мазкур метод тингловчиларни мавзу буйича таянч тушунчаларни ўзлаштириш даражасини аниқлаш, ўз билимларини мустақил равишда текшириш, баҳолаш, шунингдек, янги мавзу буйича дастлабки билимлар даражасини ташхис қилиш мақсадида қўлланилади.

Методни амалга ошириш тартиби:

- иштирокчилар машғулот қоидалари билан таништирилади;
- тингловчиларга мавзуга ёки бобга тегишли бўлган сўзлар, тушунчалар номи туширилган тарқатмалар берилади (индивидуал ёки гуруҳли тартибда);
- тингловчилар мазкур тушунчалар қандай маъно англатиши, қачон, қандай ҳолатларда қўлланилиши ҳақида ёзма маълумот берадилар;
- белгиланган вақт якунига етгач ўқитувчи берилган тушунчаларнинг тугри ва тулиқ изоҳини уқиб эшиттиради ёки слайд орқали намойиш этади;
- ҳар бир иштирокчи берилган тугри жавоблар билан узининг шахсий муносабатини таққослайди, фарқларини аниқлайди ва ўз билим даражасини текшириб, баҳолайди.

Намуна: “Модулдаги таянч тушунчалар таҳлили”

Тушунчалар	Сизнингча бу тушунча қандай маънони англатади?	Қўшимча маълумот
Слайд	бу тақдимотнинг бир вароғи бўлиб, ўзида матнларни, расмларни, аудио ва видео маълумотларни жойлаштириш имкониятига эга.	
Интерфаол тақдимот	иерархик тамойиллар бўйича тўзилмага келтирилган ва махсус фойдаланувчи интерфейси орқали бошқариладиган мультимедиали компонентлар тўплами.	

Изоҳ: Иккинчи устунчага қатнашчилар томонидан фикр билдирилади. Мазкур тушунчалар ҳақида қўшимча маълумот глоссарийда келтирилган.

“Брифинг” методи.

“Брифинг”- (инг. briefing-қисқа) бирор-бир масала ёки саволнинг муҳокамасига бағишланган қисқа пресс-конференция.

Ўтказиш босқичлари:

1. Тақдимот қисми.
2. Муҳокама жараёни (савол-жавоблар асосида).

Брифинглардан тренинг якунларини таҳлил қилишда фойдаланиш мумкин. Шунингдек, амалий ўйинларнинг бир шакли сифатида қатнашчилар билан бирга долзарб мавзу ёки муаммо муҳокамасига бағишланган брифинглар ташкил этиш мумкин бўлади. Тингловчилар томонидан танланган мавзу бўйича яратилган тақдимотини ўтказишда ҳам фойдаланиш мумкин.

III. НАЗАРИЙ МАТЕРИАЛЛАР

1-мавзу: Мусиқа санъати фанларида замонавий мультимедиа тизимлари ва компьютер технологиялари

Режа:

1. Аудио ва видео файллар билан ишлаш технологиялари (овоз ва тасвирлар билан ишлаш).
2. Анимацион иловалар билан ишлаш технологиялари.
3. Замонавий нота муҳаррирларининг турлари. Finale, Muse Skore, GVOX Encore нота муҳаррирлари.
4. Sibelius-4 ва 6 электрон нота муҳаррирлари. NUENDO электрон аранжировка дастури.
5. Юқори сифат даражасидаги аудио ёзувларни тайёрлашда NUENDO электрон аранжировка дастурининг имкониятлари.

Таянч иборалар: *аудио, визуал, нота муҳаррири, нота кўлёмалари, нота муҳаррирлари, NUENDO, электрон аранжировка*

1.1. Аудио- ва видео файллар билан ишлаш технологиялари (овоз ва тасвирлар билан ишлаш).

Инсоният маданий ҳаётига, унинг янги авлодини таълим тизими орқали тарбия қилиш жараёнларига овоз ёзиш ва аудио-видео информацияларни узатиш жараёнларини лойиҳаларини ишлаб чиқиш орқали, услубларини тадқиқот қилиш билан аудио-визуал жиҳозлар кашф этилганига 100 йилдан ошди.

XX асрга келиб театр-концерт ташкилотлари, телевизион кўрсатувлар, радио эшиттиришлар тайёрлашда овоз режиссёрлиги касби шаклланиши ва ривож топгани энди ҳаммага маълум. Оммавий тамоша тадбирлари майдонларини овозлаштириш бўйича тузилиш моделларини ишлаб чиқиш ва қўллаш кун сайин такомиллашиб бормоқда.

Айниқса, мусиқачиларни таълим муассасаларида тарбиялашда аудио-визуал жиҳозларга таяниб ўқув-тарбиявий, услубий ва илмий-тадқиқий ишларни режалаштириш, ташкил қилиш ва амалга ошириш, ўқувчининг ўзлаштириш даражаси ва теранлигини аниқлаш ва мусиқа олами ҳодисаларини мустақил англаш кўникмаларини сингдириш, ўқув жараёнини, ўқув-услубий, маънавий-тарбиявий ва илмий ишларни ташкил этишнинг илғор тажрибаларини умумлаштириш ва кенг ёйиш аллақачон йўлга қўйилган.

Бундай жиҳозлар ёрдамида ахборотни излаш, танлаб олиш, алмашиш ва фойдаланишни тизимлашнинг оқилона воситаларини қўллаш, унинг текширувини ва манбаларни таснифлашни йўлга қўйиш, албатта. Таълим йўналиши ва ёндош масалалар юзасидан чоп этилаётган махсус ўқув-услубий

ва илмий адабиётларга таяниш, ўқув-услубий ва илмий фаолиятида қўлланиладиган техник воситалардан фойдаланиш одат тусига кирган.

1.2. Анимацион иловалар билан ишлаш технологиялари.

Маданий ҳаётимизда аудио-визуал ёзувлар шунчалик катта аҳамият касб этапти-ки, бирор-бир кунимиз уларсиз ўтмайди. Замонавий ахборот ташувчи жиҳозлар эндиликда ёшу кекса авлод қўлида мавжуд. Мусиқий овозларни ёзиш амалиёти пайдо бўлгандан ва ундан амалда аниқ мақсадлар учун фойдаланиш имкони туғилгандан буён инсон тафаккури ривожига, дунёқарашлари кенгашига, чуқур билимларга эга зиёли бўлишига беқиёс туртки бўлмоқда.

1.3. Замонавий нота муҳаррирларининг турлари. Finale, Muse Skore, GVOX Encore нота муҳаррирлари.

Бастакорлик санъати пайдо бўлиб, қадимда ижтимоий ҳаётнинг диний қонун-қоидалар билан белгиланиши, мусиқанинг асосан черковларда ривожланиши боис, композиторлик ижодиётининг асосан диний мавзуларда акс этиши кузатилади. Диний чекловлар инсонларнинг юриш-туришига бўлган жиддий ёндашувлар мусиқада ҳам яққол кузатилади. Гармония, ритм ва мелодик йўлларнинг оддийлиги черковнинг талаби билан белгиланади.

Қадимги рисоалар, адабий ёдгорликлар, афсона ва ривоятларда берилган маълумотларда келтирилишича, мусиқа яратиш жараёни кучли ҳиссий таъсир билан тенг. Инсоният ва ҳайвонотга ижобий таъсир кўрсатиш ҳамда илоҳий дунёга маъқул келиш – мусиқанинг мақсади ҳисобланган. Гўзаллик ва уйғунлик қонуни мусиқага космосдан кириб келган бўлиб, бадий услубга асос бўлган. Бадий услубнинг ўзи эса ақлий ва ҳиссий бирликни ўзида тенг ҳиссада жам этган.

Ижодий услубда эса, юқорида айтилган бадиҳагўйлик катта аҳамият касб этган. Бадиҳагўйлик билан ижодий услуб ўртасидаги узвий боғлиқлик Марказий Осиёнинг мақом маданиятида яққол кўзга ташланади. Яратиб бўлинган ва ҳатто ёзиб олинган мусиқанинг ижросида вариантларнинг пайдо бўлишига нафақат мусиқий ёзувнинг номукамаллиги, балки, бирламчи вариантни ўзгартириш бўйича изланишларнинг мавжуд бўлиши ҳам сабаб бўлган. Тугал бадий асар бўлган Композиция тушунчаси мавжуд бўлмаган даврда мана шундай ижодий ҳолат одатий ҳисобланган.

Барча қадимий цивилизациялар қўлга киритган мусиқа санъати ютуқлари ўрта аср европа мусиқасининг ривожига пойдевор тайёрладики, бу даврда мусиқада **муаллифлик ижодиёти** буткул шаклланди ва дастлабки нота тўпламлари пайдо бўлди...

1.4. Sibelius-4 ва 6 электрон нота муҳаррирлари. NUENDO электрон аранжировка дастури.

Sibelius тушунчаси кенг маъноли бўлиб, турли соҳа мутахассислари уни қўлланиш мазмунига қараб турлича талқин этишга ҳаракат қиладилар. Электроника билан шуғулланувчи мутахассислар ушбу атамани ҳар хил форматдаги матн, графика, анимация, овоз, видео кўринишдаги маълумотлар билан ишлаш имкониятини таъминловчи аппарат воситалари сифатида тушунадилар. Бу - овоз картаси, видеокарта, ташқи йиғувчилар кабилардан иборат. Бугунги кунда Sibelius технологиялари инсон фаолиятининг бизнес, таълим, санъат ва бошқа шу сингари турли соҳаларида қўлланилишини кўриш мумкин. Ушбу фаолият йўналишларида нотамаҳсулотларини яратиш учун кенг кўламдаги дастурий маҳсулотлар мавжуд. Уларнинг айримлари Sibeliusнинг алоҳида компонентлари билан ишлашга мўлжалланган (нота муҳаррирлар, аудио муҳаррирлар, график муҳаррирлар). Баъзи дастурий материаллар алоҳида компонентларни интеграциялаштириб, нота мажмуаларини ҳосил қилади. Энг мукамал дастурий маҳсулотлар юқорида санаб ўтилган вазифаларни бир вақтнинг ўзида ҳал этишга йўналтирилган.

Sibelius-4 ва 6 электрон нота муҳаррирлари ривожланиш босқичлари кейинги 20-25 йилни ўз ичига олади. Аваллари мусиқа яратувчилар фақат кўлэзма кўринишида ижод қилганлар. Sibelius яратиш технологиясини ўрганишда уларнинг қандай яратилишини ифодаловчи ижодий проект ишлаб чиқилади. Бундан келиб чиқиб, ҳар бир Sibelius маҳсулоти турли таркибий қисмлар (турли мавзулар)дан ташкил топади, деган мантиқий хулосага келишимиз мумкин.

Sibelius – ноталарни қўлда териш, уларни MIDI -клавиатурасида ўйнаш йўли билан ёки хоҳлаган MIDI - файлини шунчаки очиб, уни оз-моз қайта ишлагандан кейин кўз олдингизда мутлақо тайёр партитурага айланувчи нота партитураларини яратиш бўйича кенг имкониятларга эга дастурдир. Ундан ташқари яратган асарларингиз партитураларини нашриёт сифати даражасида босиб чиқаришингиз, ва яна шунингдек уларни тайёр расмлар ёки Web - саҳифалари сифатида сақлашингиз мумкин.

Ундан ташқари яратган мусиқангизни хоҳлаган пайтда тинглай олишингиз, (MIDI ёки WAV) товуш форматида сақлашингиз, кейинчалик эса (махсус шу дастурга мўлжалланган воситалар орқали) WAV файлларидан музиқий компакт - диск ёки овозли видеоролик ёзишингиз мумкин.

Назорат саволлари:

1. Овоз ёзиш ва аудио-видео информацияларни узатиш жараёнлари хақида нималарни биласиз?
2. мусиқачиларни таълим муассасаларида тарбиялашда аудио-визуал жиҳозларга таяниб қандай ишлар амалга оширилади?
3. Маданий ҳаётимизда аудио-визуал ёзувлар қанчалик аҳамият касб этади, фикр билдиринг.
4. Қайси даврда мусиқада муаллифлик ижодиёти буткул шаклланди ва дастлабки нота тўпламлари пайдо бўлди?

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Умуров Н.К. Нотные редакторы Sibelius-4, Sibelius-6 (возможности и сравнительный анализ версий программы Sibelius. –Т.: 2015.
2. Электрон ўқув материаллари.
3. Электронная документация программы «Sibelius». Версии 4.0., 6.0.
4. Sibelius Software Limited (2007-2010).

Интернет ресурслар:

1. www.avid.com
2. www.sibelius.com
3. www.sibeliusmusic.com

IV. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ УЧУН МАТЕРИАЛЛАР

1- амалий машғулот:

Музыка санъати фанларини ўқитишда Sibelius компьютер дастури ёрдамида ўқув материални яратиш.

Ишдан мақсад: Sibelius нота дастурида такдимотлар яратиш, слайд режимида ишлаш ва махсус эффектлар ўрнатишни ўрганиш.

Мақсаднинг қўйилиши: Sibelius дастури ёрдамида фан бўйича ижодий проект такдимот яратиш.

Ишни бошлаш

Компьютерингизга Сибелиус дастурини ўрнатиб, уни ишга туширганингизда экранда товуш чиқарувчи қурилманинг ажратиб олиш ойнаси пайдо бўлади...

Sibelius дастурини ишга тушириш. Бу дастурни ишга туширишни WINDOWS иш столидан бошлаш зарур. Иш столидаги қуйидаги буйруқларни бажариш орқали дастур ишга туширилади:

«Пуск» — «Программи» — «Sibelius»
эслатма: юқоридаги буйруқларни бажариш сичқончанинг чап тугмасини босиш орқали амалга оширилади.

Стандарт ускуналар панелидаги сақлаш (пиктограммаси) тугмаси босилади ёки горизонтал менюдан **«Файл»—«Сохранить»** (Сақлаш) буйруқлари берилади. Шунда қуйидаги мулоқот дарчаси ҳосил булади ва унда кетма-кет қуйидагилар амалга оширилади.

1. Сақлаш учун файл номи ва папкаси кўрсатилади.
2. **«Сохранить»** (Сақлаш) тугмаси босилади.

Қурилма номларига эга ҳар бир сатрда жойлашган «Test» тугмалари овоз ижроси сифатини аниқлаш имконини беради. Унда сиз диатоник гаммани эшитасиз. Энг мақул келадиган қурилмани ажратиб олиб, уни сичқонча орқали «Use» графасидаги «Yes» кўрсатгичини босиш орқали ишга тушириш, қолган қурилмаларни эса «No» тугмасини босиш орқали ўчириш керак.

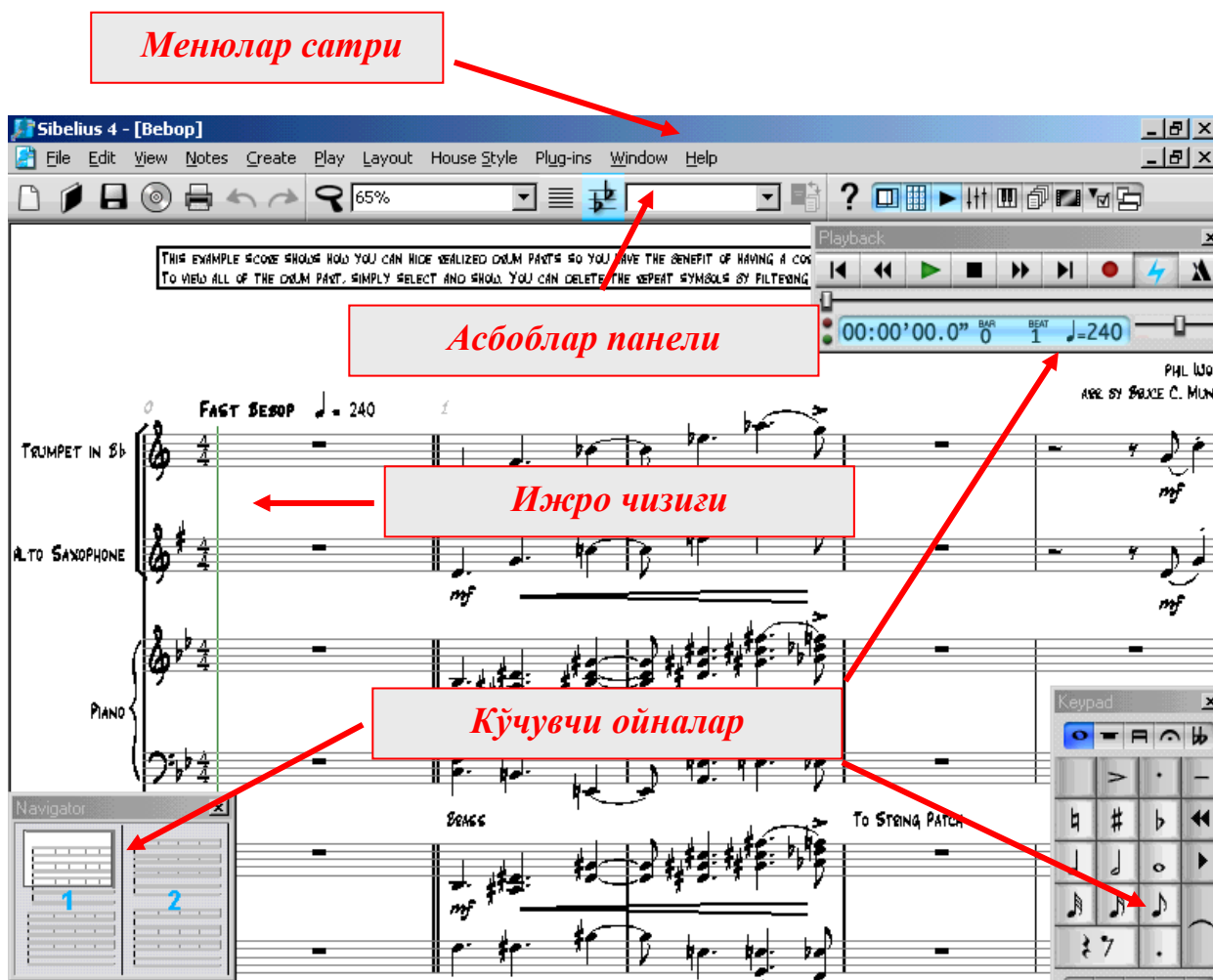
Агар сиз Sibelius дастури билан биргаликда қўшимча илова (Native Instruments компанияси томонидан Sibelius учун махсус ишланган синтезатор дастури) - Kontakt Player™ ни ўрнатган бўлсангиз, дастурни ишга туширишдан олдин экранда Kontakt Playerнинг овоз созловчи қўшимча ойнаси пайдо бўлади. Унинг қандай созланиши ҳақидаги батафсил маълумотни айрим бобдан қаранг.

Овозни созлаганингиздан кейин рўпарангизда «Тез старт» ойнаси пайдо бўлади. Унда файл очиш, МИДИ файлни конвертация қилиш, янги файл

яратиш, нашр қилинган ноталарни (фақат Photo Score иловаси ўрнатилган бўлса) сканерлаш буйруқлари ва яна шунингдек дастурини ҳар бир ишга туширишда ушбу ойнани очиш ёки очмаслик имконини берувчи улагич жойлашган.

Олдиндан бажарилган барча созловлардан кейин кўз олдингизда очик «Bebop.sib» файлли дастурнинг ойнаси очилади.

Sibelius ойнаси куйидаги элементлардан ташкил топган:

Sibelius олдинги версиялари фойдаланувчиларининг эътиборларини янги элемент – **ижро чизиғи** ўзига тортади. У партитурада мусиқа бошланиш жойини кўрсатади, ижро пайтида эса партитура бўйича ҳаракатланиб, ижро қаерда кетаётган бўлса доимо ўша жойда ҳаракатланади. Агар сиз ҳозирча бу ижро чизиғининг мавжудлигига ўргана олмаётган бўлсангиз «View – Playback Line» («Кўриниш – Ижро чизиғи») меню буйруғи орқали унинг тасвирини ўчиришингиз мумкин.

Юқориги сатрда жойлашган (**File, Edit** ва бошқ.) менюлар кўп сонли буйруқларга эга бўлиб, улар ёрдамида партитуралар яратиш, таҳрир қилиш, нашрга чиқариш ва яна шунингдек, уларга овоз беришни созлаш мумкин. Энг кўп қўлланиладиган меню буйруқларидан тезкорлик билан

фойдаланишга имкон яратиш учун улар асбоблар панелида алоҳида жойлаштирилган.

Sibelius ёзган ноталарингизни сиз танлаган чолғулар орқали ижро қилиш имконини беради.

Sibelius дастури асбоблар панелида жойлашган тугмалар партитура билан ишлаш учун мўлжалланган энг муҳим буйруқларни ўз ичига олади. Шунинг учун ҳам меню буйруқларини ўрганишдан олдин асбоблар панели тугмаларини кўриб чиқамиз:

- файл (янги партитура) яратиш;

- Файл очиш;

- файлни дискда сақлаш;

- аудио экспорти. Сиз терган ноталар овозли файл (wav) кўринишида сақланади. Бу буйруқ фақат Kontakt Player™. иловаси ўрнатилган бўлсагина ишлайди.

- ноталарни нашрга чиқариш;

- партитурада бажарилган амалларни бекор қилиш, орқага қайтариш белгиси;

- Экрандаги тасвир кўлами. Бу тугма босилган пайтда сичқонча курсори лупа кўринишини олади. Сичқончадаги чап тугма босилса тасвир кўлами катталашади, ўнг тугма босилганда эса кичиклашади.

Ушбу тугмача иши унинг ўзини ёки Эсс клавишини босиш орқали

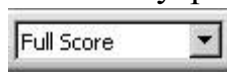
- Кўлам индикатори (фақат партитура билан ишлашда ҳаракатга келади, агар биронта ҳам файл очилмаган бўлса, индикатор кул ранг тус бериб туради;

- Нота йўлига диққатни тўплаш. Ушбу тугмача босилган пайтда фақат сиз ишлаётган нота йўллари (бир қанча ёки битта нота йўли) қолади. Бошқалари эса вақтинча кўз олдингиздан ғойиб бўлиб, тугмачани қайта босмагунингизча экран бўшлиғини сақлаб туради.

- Партитуранинг кўчириш (транспорт). Кўчирилаётган чолғулар (ин В кларнет, ин Ф туба) кабиларнинг партияларидаги тоналликларларни тўғри тасвирлаш учун қўлланилади.

- Асосий партитура ва чолғулар партиялари ораликларини кайтадан улаш (биронта ҳам файл очилмаган ҳолатда элемент кул ранг тус бериб туради);

- Қанчалик ҳайрон қоларли бўлмасин ўшанинг ўзи, фақат, битта тугмача билан.

 - Экрanga Sibelius маълумотномасини чиқариш. Балки сиз ундан дастур билан ишлаш хақида анча кенг ва аниқ маълумот оларсиз. Лекин, фақат инглиз тилида.

Ундан кейин битта тўртбурчак билан бирлаштирилган бир катор тугмачалар жойлашган:

Бу тугмачалар кўчувчи ойналар тасвирини ёқади ва ўчиради. Ойналарнинг кўчувчи деб аталиши сабаби шундаки, сиз таъбингизга кўра уларни экраннинг у ёки бу ёғига бемалол кўчириб, хохлаган ерингизга жойлаштиришингиз мумкин. Ва ниҳоят уларгача етиб келган эканмиз, бу ойналарнинг қандай мақсадда қўлланилишини баён қиламиз ва санаб чиқамиз.

Navigator

 - У партитура бўйлаб жуда тез ҳаракатланиш имконини беради, бу эса партитурада кўп саҳифа бўлса, катта қулайлик яратади. Сичқончанинг чап тугмачасини босиб унинг устида шунчаки юритинг!

Рақамли клавиатура

 Рақамли клавиатура – бу компьютерингиз клавиатурасининг ўнг томонида жойлашган қўшимча клавиатуранинг клавишлари тасвирланган ойнадир. (Рақамли клавиатура). Бу эса бекордан бекорга қўйилган эмас, чунки экран клавиатурасида сичқонча тугмачасини босиш, рақамли клавиатурадаги шундай клавишларнинг босилишига тўғри келади.

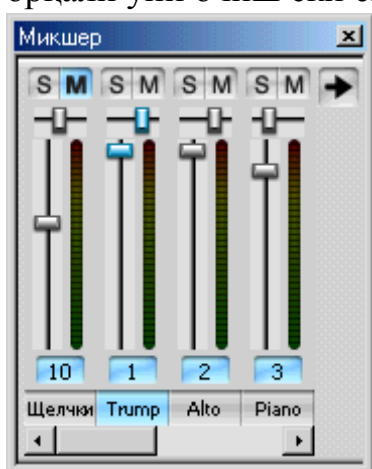
Ижро ойнаси - унинг тугмачалари овоз чиқарувчи оддий маиший ускуналар тугмачаларига ўхшашдир:

Тугмачалар пастида “вақт чизиғи” («time line»), деб номланувчи сурилувчан созлагичли ёълакча жойлашган бўлиб, у ижрони назорат қилади ва партитурадаги ижро чизиғи билан бир вақтда ҳаракатланади.

Ойнанинг пастки қисмида кўк ранг экранча мавжуд бўлиб, у куй ижроси вақтини (соат, минут, секунд, миллисекундларда), амалдаги такт номери (бар) ни, шу пайтда ижро қилинаётган такт ҳиссаси (беат) ни ва яна шунингдек амалдаги суръат ҳақидаги маълумотларни тасвирлайди. Кўрсатилган экраннинг ўнг томонида ижро суръати созлагичи жойлашган.

Микшер ойнаси кўк ранг найзасимон тугмача билан ажратилган иккита қисмдан иборат. Унинг чап қисмида оҳангни созлашнинг асосий, чап қисмида эса қўшимча созлагичлари жойлашган. Ойнанинг ўнг томони одатда ошқор қилинмасдан ёпиқ ҳолдадир, лекин уни найзасимон клавишни босиш орқали уни очиш ёки ёпиш мумкин.

Kontakt Player

Kontakt Player нинг юқориги қисмида **слотлар** деб номланувчи 32 та катакчалар мавжуд. Уларда хотирага киритилган муסיқа асбоблари номлари жойлашади (айнан ҳозир унга битта муסיқа асбоби – фортепиано киритилган). Сичқончанинг чап тугмачаси хоҳлаган бирон бир слотда

босилса ажратиб олинган музика асбоби номи таблода пайдо бўлади, ундан кейин чолғу асбоби оҳангини таъбингизга кўра созлашингиз мумкин.

Kontakt Player Gold ning хотирасига бир вақтда фақат 8 та музика асбобини кирита олиш мумкин бўлган бир пайтда (бу ҳақда 8 рақамли кумуш ранг тахтача гувоҳлик беради ва унда фақат 8 та слот мавжуддир), Kontakt Player Gold хотирасига эса бир вақтнинг ўзида 32 та музика асбобини киритиш мумкин (бу ҳақда 32 рақамли олтин ранг тахтача фахр билан гувоҳлик беради). Қолган томондан Gold ва Silver ойналари бир биридан фарқ қилмайди.

Партитурага видеоролик киритиш учун Play – Video and Time – Add video (Ижро– Видео ва Вақт – Видеони қўшиш) меню буйруғини бажаринг. Шунини айтиб ўтиш зарурки, агар сиз қилган ишингиздан афсус чекаётган бўлсангиз, шу буйруқнинг ўзи «Remove video» номини олади ва сиз у билан видеороликни олиб ташлашингиз мумкин, энди юқорида кўрсатилган ойнада музика билан видеотасвир ҳам ижро қилинади.

Хусусиятлар ойнаси

- ушбу тугмача босилиши билан хусусиятлар ойнаси очилади. Бу нимага керак?

Амалда партитуранинг ҳар - бир объекти турли нозик ёъллар билан таҳрир қилиниши мумкин бўлган ўзига хос хусусиятларга эгадир. Бу эса ушбу ойна ёрдамида амалга оширилади. Ойнада 7 та ёрдамчи varaқ мавжуд бўлиб, улар сичқонча тугмачасини сарлавҳада босиш орқали очилади.

Янги ижодий проектни яратишда Sibelius дастурининг асосий ойнасидаги Горизонтал менюнинг «Главная»—«создать слайд» (Яратиш) буйруқлари кетма-кет бажарилади. Бу буйруқлар бажарилганда қуйидаги ойна пайдо бўлади ва исталган макет танлаб олинади. Янги проект яратишда (агар янги тақдимотни танламаган бўлсангиз) Sibelius ҳар бир проектни намунавий нота матни билан тўлдиради. Бу матнларни сўз ўзингизнинг матнингўз билан алмаштиришингиз лозим.

Ишни бажариш учун намуна

Ўқитувчи тингловчиларни 2- (3 ёки 4) гуруҳга бўлади. Мавзу бўйича тайёрланган топшириқларни тарқатади. Ўқув натижалари нима беришини аниқлаштиради, эришиладиган натижанинг ютуқ ва камчиликларининг моҳиятини айтади. Қандай қўшимча материаллардан фойдаланиш мумкинлиги ҳақида маълумот беради. (дарслик, маъруза матни, интернет материаллари). Гуруҳларда иш бошлаш вақтини эълон қилади.

Гуруҳлардаги ҳамкорлик ишларининг такдимотини ташкиллаштиради ва бошқаради. Такдимот муддати 20 минутдан ошмаслигини эълон қилади.

Ўқитувчи ҳар бир саволга яқун ясайди.

Машғулоти баҳолаш. Воқеликларнинг кетма-кетлиги, топшириқларни асослаб бериш, шунингдек тингловчилар билим савиясини шакллантиришга, тушунчаларидан тўғри хулосалар чиқаришига эътибор қаратади.

Мавзу бўйича яқунловчи хулосалар қилади. Мавзу мақсадига эришишдаги талабалар фаолиятини таҳлил қилади ва баҳолайди.

Гуруҳда ишлаш қоидалари

Ҳар ким ўз ўртоқларини тинглаши, ҳурмат билдириши керак.

Ҳар ким актив, биргаликда, берилган топшириққа масъулият билан қараган ҳолда ишлаши керак.

Ҳар ким зарур бўлган ҳолда ёрдам сўраши лозим.

Ҳар ким ундан ёрдам сўралганда албатта ёрдам бериши керак.

Ҳар ким гуруҳ иши натижасини баҳолашда иштирок этиши шарт.

Ҳар ким аниқ тушуниши керакки:

- бошқаларга ўргатиб ўзимиз ўрганамиз.

- кемага тушганнинг жони бир: ё бирга қутиламиз ёки бирга чўкамиз.

Топшириқни бажариш кетма-кетлиги ва регламенти.

1. Индивидуал ўқиш-2 минут.
2. Муҳокама қилиш –3 минут.
3. Презентация (такдимот) варағини тайёрлаш- 5 минут.
4. Презентация (такдимот) қилиш –5 минут.
5. Гуруҳлар бошқа гуруҳларни презентация (такдимот)лари вақтида уларни баҳолаш.

6. Баҳолаш натижаларини раҳбарга айтиш.

1-илова

Биринчи гуруҳ учун вазифа:

Саволлар	Тушунча ва шарҳ	Изоҳ
“Sibelius” атамаси нимани англатади?		
Sibelius нота дастурида тақдимотлар яратиш ҳақида гапириб беринг.		
Махсус эффектлар нима?		

Иккинчи гуруҳ учун вазифа:

Саволлар	Тушунча ва шарҳ	Изоҳ
Sibelius дастурини ишга тушириш йцлларини тушунтириб беринг.		
Янги проект яратиш ҳақида сўзлаб беринг.		
Янги ижодий проектни клави́р ёки партитура кўринишида бўлиши учун қандай амаллар бажарилади?		

Гуруҳни баҳолаш жадвали.

Гуруҳ-лар	Жавобларнинг аниқ, равшанлиги	Ахборотнинг ишончлилиги	Гуруҳ аъзосининг фаоллиги	Умумий баллар	Баҳо
1-гуруҳ					
2-гуруҳ					

2-амалий машғулот:

Муסיқа санъати фанларидан замонавий янги авлод ўқув адабиётларини яратишда Sibelius нота муҳаррирининг имкониятлари.

Ишдан мақсад: Муסיқа санъати фанларидан замонавий янги авлод ўқув адабиётларини яратишда Sibelius нота муҳарририда ижодий проектлар ярата олиш.

Мақсаднинг қўйилиши: Sibelius дастурлари ёрдамида турли тиллардаги матнлар билан ишлаш.

Ишни бажариш учун намуна

Ўқитувчи тингловчиларни 2- (3 ёки 4) гуруҳга бўлади. Мавзу бўйича тайёрланган топшириқларни таркатади. Ўқув натижалари нима беришини аниқлаштиради, эришиладиган натижанинг ютуқ ва камчиликларининг моҳиятини айтади. Қандай қўшимча материаллардан фойдаланиш мумкинлиги ҳақида маълумот беради. (дарслик, маъруза матни, интернет материаллари). Гуруҳларда иш бошлаш вақтини эълон қилади.

Гуруҳлардаги ҳамкорлик ишларининг такдимотини ташкиллаштиради ва бошқаради. Такдимот муддати 20 минутдан ошмаслигини эълон қилади.

Ўқитувчи ҳар бир саволга якун ясайди.

Машғулотни баҳолаш. Воқеликларнинг кетма-кетлиги, топшириқларни асослаб бериш, шунингдек тингловчилар билим савиясини шакллантиришга, тушунчаларидан тўғри хулосалар чиқаришига эътибор қаратади.

Мавзу бўйича яқунловчи хулосалар қилади. Мавзу мақсадига эришишдаги талабалар фаолиятини таҳлил қилади ва баҳолайди.

Гуруҳда ишлаш қоидалари

Ҳар ким ўз ўртоқларини тинглаши, ҳурмат билдириши керак.

Ҳар ким актив, биргаликда, берилган топшириққа масъулият билан қараган ҳолда ишлаши керак.

Ҳар ким зарур бўлган ҳолда ёрдам сўраши лозим.

Ҳар ким ундан ёрдам сўралганда албатта ёрдам бериши керак.

Ҳар ким гуруҳ иши натижасини баҳолашда иштирок этиши шарт.

Ҳар ким аниқ тушуниши керакки:

- бошқаларга ўргатиб ўзимиз ўрганамиз.

- кемага тушганнинг жони бир: ё бирга қутиламиз ёки бирга чўкамиз.

Топшириқни бажариш кетма-кетлиги ва регламенти.

1. Индивидуал ўқиш-2 минут.

2. Муҳокама қилиш –3 минут.

3. Презентация (такдимот) варағини тайёрлаш- 5 минут.

4. Презентация (такдимот) қилиш –5 минут.

5. Гуруҳлар бошқа гуруҳларни презентация (такдимот)лари вақтида уларни баҳолаш.

6. Баҳолаш натижаларини раҳбарга айтиш.

1-илова

Биринчи гуруҳ учун вазифа.

Саволлар	Тушунча ва шарҳ	Изоҳ
“Аранжировка” атамаси нимани англатади?		
Сибелиус дастури ҳам “Сору” буйруғи		

борми?		
Нота чизиқларини қандай катталаштириш, ёки кичиклаштириш мумкин??		

Иккинчи гуруҳ учун вазифа.

Саволлар	Тушунча ва шарҳ	Изоҳ
Нота йўллари қандай киритилади?		
Торли оркестр партитурасини танлашда нималарга эътибор бериш зарур?		
Саҳифа четлари қайси команда билан амалга оширилади?		

2-илова

Гуруҳни баҳолаш жадвали.

Гуруҳлар	Жавобларнинг аниқ, равшанлиги	Ахборотнинг ишончлилиги	Гуруҳ аъзосининг фаоллиги	Умумий баллар	Баҳо
1-гуруҳ					
2-гуруҳ					

V. КЕЙСЛАР БАНКИ

Амалий топшириқлар

I. Sibelius нота муҳаррири дастуридан фойдаланиб бажаринг:

1. Sibelius дастурида тақдимот ичига танлаб олинган мавзу бўйича матн киритинг.
2. Sibelius дастурида тақдимот ичига танлаб олинган мавзу бўйича расмлар киритинг.
3. Sibelius дастурида тақдимот ичига танлаб олинган мавзу бўйича видео ва аудио файллар киритинг.
4. Sibelius дастурида яратилган тақдимот элементларига анимация ўрнатинг.
5. Sibelius дастурида яратилган тақдимотидан видеолавҳа яратинг.

II. Sibelius нота муҳаррири дастуридан фойдаланиб бажаринг:

1. Sibelius дастурида танлаб олинган мавзу бўйича расмли слайд-шоу яратинг.
2. Sibelius дастурида танлаб олинган мавзу бўйича овозли слайд-шоу яратинг.
3. Sibelius дастурида танлаб олинган мавзу бўйича слайд-шоу яратилганда видео парчалари қўшиб беринг.
4. Sibelius дастурида танлаб олинган мавзу бўйича слайд-шоу яратилганда титрлар қўшиб беринг.
5. Sibelius дастурида танлаб олинган мавзу бўйича матн, расм видео парчаларидан фойдаланиб видео лавҳа яратинг.

III. Sibelius дастуридан фойдаланиб бажаринг:

1. Sibelius дастурида танлаб олинган муסיқий асаридан парчаси нота матнини сичқонча орқали киритинг.
2. Sibelius дастурида танлаб олинган муסיқий асаридан парчаси вокал партиясини ёзиб қўйинг.
3. Sibelius дастурида танлаб олинган муסיқий асаридан парчаси учун аранжировка яратинг.

VI. МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МАВЗУЛАРИ

1. Мустақил ишни ташкил этишнинг шакли ва мазмуни.

Тингловчи мустақил ишни муайян модулни хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги шакллардан фойдаланиб тайёрлаши тавсия этилади:

- меъерий ҳужжатлардан, ўқув ва илмий адабиётлардан фойдаланиш асосида модул мавзуларини ўрганиш;

- тарқатма материаллар бўйича маърузалар қисмини ўзлаштириш;

- автоматлаштирилган ўргатувчи ва назорат қилувчи дастурлар билан ишлаш;

- махсус адабиётлар бўйича модул бўлимлари ёки мавзулари устида ишлаш;

- тингловчининг касбий фаолияти билан боғлиқ бўлган модул бўлимлари ва мавзуларни чуқур ўрганиш.

1. Мустақил таълим мавзулари

1. Sibelius 4 ёки 6 нота дастурида маълумотлар яратиш учун проектлар таҳлили.

2. Видео таҳрирловчи дастурлар таҳлили.

3. Аудио таҳрирловчи дастурлар таҳлили.

4. Sibelius иловаларда овоз ёзиш дастурлари.

5. Sibelius иловаларда видео ёзиш дастурлар

6. Sibelius иловаларда видео таҳрир қилувчи дастурлар.

7. Sibelius иловаларда аудио таҳрир қилувчи дастурлар.

8. Sibelius дастури таҳлили, унинг афзалликлар ва камчиликлари.

9. Sibelius дастури таҳлили, унинг афзалликлар ва камчиликлари.

10. NUENDO дастури таҳлили, унинг афзалликлар ва камчиликлар.

11. Sibelius дастури таҳлили, унинг афзалликлар ва камчиликлар.

12. Sibelius дастурида ўталадиган фан бўйича тақдимот яратиш.

13. Sibelius дастурида ўталадиган фан бўйича видео лавҳа яратиш.

14. Sibelius дастурида нота ёзиш.

15. Sibelius дастурида аранжировка яратиш.

VII. ГЛОССАРИЙ

Термин	Ўзбек тилидаги шарҳи	Инглиз тилидаги шарҳи
Sibelius нота муҳаррири	Ижодий проектлар яратиш муҳарриридир	Sibelius is a slide show presentation creative projects developed by Sibelius.
Анимация	мультимедиали технология; тасвирнинг ҳаракатланаётганлигини ифодалаш учун тасвирларнинг кетма-кет намоиши. Тасвир ҳаракатини тасвирлаш эффекти секундига 16 та кадрдан ортиқ видеокадрларнинг алмашилишида ҳосил бўлади.	the process of making the illusion of motion and change by means of the rapid display of a sequence of static images that minimally differ from each other.
Аудиоиловалар	Овозли файлларни ўқувчи қурилмалар – рақамли товушлар билан ишловчи дастурлар. Рақамли товуш – бу электрик сигнал амплитудасининг дискрет сонлар билан ифодаланиши.	is software which allows playing, editing and generating of audio data.
Axborot resurslari-	jamiyatda maxsus qo'llash uchun insonlar tomonidan tayyorlangan va mashina tashuvchiga o'rnatilgan bilimlar	A system resource in computer science, any component of limited availability within a computer system.
Видеоиловалар	ҳаракатланувчи тасвирлар ишлаб чиқиш технологияси ва намоиши. Видео тасвирларни ўқиш қурилмалари – видеофильмларни бошқарувчи дастурлар.	is an application software which handles the post-production video editing of digital video sequences on a computer non-linear editing system (NLE).
Мультимедиа-галереялар	овоз жўрлигидаги ҳаракатланувчи суратлар	presentation of a series of still images on a projection screen

	тўплами.	or electronic display device, typically in a prearranged sequence.
Мультимедиали дарсликлар	мультимедиа технологияси ёрдамида ахборот-таълим ресурсларидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтирувчи дарслик.	is a book-publication in digital form, consisting of text, images, music, video, readable on computers or other electronic devices.
Слайд	бу тақдимотнинг бир вароғи бўлиб, ўзида матнларни, расмларни, аудио ва видео маълумотларни жойлаштириш имкониятига эга.	single page of a presentation. A Slide show is an exposition of a series of slides or images in an electronic device or in a projection screen.
Тақдимот /презентациялар	бирор мавзуга бағишланган матн, графика ва расмлардан иборат слайдлар йи-ғиндиси кетма-кетлигидир	The information in the form of a slide show
MIDI (.mid)	Муסיқа асбобларининг рақамли интерфейси (Musical Instrument Digital Interface). Бу стандарт 1980 йиллар бошида электрон муסיқа асбоблари ва компьютерлар учун ишлаб чиқилган. MIDI турли ишлаб чиқарувчиларнинг муסיқали ва овозли синтезаторлари ўртасидаги маълумот алмашинувини аниқлайди.	is a technical standard that describes a protocol, digital interface and connectors and allows a wide variety of electronic musical instruments, computers and other related devices to connect and communicate with one another
mp3	Бугунги кундаги энг оммабоп овозли файллар формати. Инсон нуткидан фарқ қилувчи товушларни сақлаш учун яратилган. Муסיқий ёзувларни рақамлаштиришда қўлланилади.	is an audio coding format for digital audio which uses a form of lossy data compression. It is a common audio format for consumer audio streaming or storage, as well as a de facto standard of digital audio compression for the transfer and playback of

		music on most digital audio players.
MPEG (Motion JPEG)(.mpg, .mpeg, .dat)	Харакатли тасвирлар бўйича экспертлар гуруҳи (MPEG – Moving Picture Expert Group) томонидан видео ёзиш ва намойиш этиш учун ишлаб чиқилган формат.	is the designation for a group of audio and video coding standards agreed upon by the Moving Picture Experts Group (MPEG) designed to handle HDTV signals at 1080p[1] in the range of 20 to 40 megabits per second.
Веб учун иловалар	бу алоҳида веб-саҳифалар, унинг таркибий қисмлари (меню, навигасия в.б.), маълумот ўзатиш учун иловалар, кўп каналли иловалар, чатлар ва бошқалар	is a client–server software application which the client (or user interface) runs in a web browser.

VIII. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

I. Ўзбекистон Республикаси Президентининг асарлари

1. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида. - Т.:“Ўзбекистон”, 2011.

2. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қураимиз. – Т.: “Ўзбекистон”. 2017. – 488 б.

3. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз – Т.: “Ўзбекистон”. 2017. – 592 б.

II. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар

4. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2018.

5. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни.

6. Ўзбекистон Республикасининг “Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида”ги Қонуни.

7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 12 июндаги “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПФ-4732-сонли Фармони.

8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги 4947-сонли Фармони.

9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 3 февралдаги “Хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш ва оила институтини мустаҳкамлаш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5325-сонли Фармони.

10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 17 июндаги “2019-2023 йилларда Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетида талаб юқори бўлган малакали кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш ва илмий салоҳиятини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4358-сонли Қарори.

11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 11 июлдаги «Олий ва ўрта махсус таълим тизимида бошқарувнинг янги тамойилларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-4391- сонли Қарори.

12. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 11 июлдаги «Олий ва ўрта махсус таълим соҳасида бошқарувни ислоҳ қилиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5763-сон фармони.

13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 27 августдаги “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг узлуксиз малакасини ошириш тизимини жорий этиш тўғрисида”ги ПФ-5789-сонли фармони.

14. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2019-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги 2018 йил 21 сентябрдаги ПФ-5544-сонли Фармони.

15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 27 майдаги “Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5729-сон Фармони.

16. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 2 февралдаги “Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг қоидаларини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2752-сонли қарори.

17. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2017 йил 20 апрелдаги ПҚ-2909-сонли қарори.

18. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш сифатини оширишда иқтисодиёт соҳалари ва тармоқларининг иштирокини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2017 йил 27 июлдаги ПҚ-3151-сонли қарори.

19. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Нодавлат таълим хизматлари кўрсатиш фаолиятини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2017 йил 15 сентябрдаги ПҚ-3276-сонли қарори.

20. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш ва уларнинг мамлакатда амалга оширилаётган кенг қамровли ислохотларда фаол иштирокини таъминлаш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 2018 йил 5 июндаги ПҚ-3775-сонли қарори.

21. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 26 сентябрдаги “Олий таълим муассасалари педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 278-сонли Қарори.

Ш. Махсус адабиётлар

22. Ишмухамедов Р.Ж., Юлдашев М. Таълим ва тарбияда инновацион педагогик технологиялар.– Т.: “Нихол” нашриёти, 2013, 2016.– 279б.

23. Креативная педагогика. Методология, теория, практика. / под. ред. Попова В.В., Круглова Ю.Г.-3-е изд.–М.: “БИНОМ. Лаборатория знаний”, 2012.–319 с.

24. Каримова В.А., Зайнутдинова М.Б. Информационные системы.- Т.: Aloqachi, 2017.- 256 стр.

25. Информационные технологии в педагогическом образовании / Киселев Г.М., Бочкова Р.В. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Дашков и К, 2018. - 304 с.

26. Natalie Denmeade. Gamification with Moodle. Packt Publishing - ebooks Account 2015. - 134 pp.

27. Paul Kim. Massive Open Online Courses: The MOOC Revolution. Routledge; 1 edition 2014. - 176 pp.

28. William Rice. Moodle E-Learning Course Development - Third Edition. Packt Publishing - ebooks Account; 3 edition 2015. - 350 pp.

29. English for academics. Cambridge University Press and British Council Russia, 2014. Book 1,2.

30. Karimova V.A., Zaynutdinova M.B., Nazirova E.Sh., Sadikova Sh.Sh. Tizimli tahlil asoslari.– T.: “O’zbekiston faylasuflar milliy jamiyati nashriyoti”, 2014. –192 b.

31. Yusupbekov N.R., Aliev R.A., Aliev R.R., Yusupbekov A.N. Boshqarishning intellectual tizimlari va qaror qabul qilish. –Toshkent: “O’zbekiston milliy ensiklopediyasi” DIN, 2015. -572b.

32. Абдуллаева О. Бастакорлик санъати. Дарслик. “Musiqqa”, –Т.: 2017.

33. Йўлчиева М. Анъанавий якка хонандалик . Ўқув қўлланма. – Т.: “Musiqqa”, 2018. – 130 б.

34. Каримова М. Анъанавий якка хонандалик. Ўқув қўлланма. – Т.: “Musiqqa”, 2018. – 95 б.

35. Махмудов И.И. Бошқарув профессионализми: психологик таҳлил. – Т.: “Академия”, 2011. – 154 б.

36. Martina Freytag. “Chorleitung- effizient und lebensnah”. Gustav Boss Verlag. Кассел, Германия, 2011.

37. Мухамедова Г.И. Хонандаликдан дарс бериш услубиёти. Ўқув қўлланма. – Т.; “Musiqqa”, 2018. – 105 б.

38. Carla Stalling Walter. Arts Management: an entrepreneurial approach. USA. Routledge. 2015. 459 p.

39. Умуров Н.К. Нотные редакторы Sibelius-4, Sibelius-6 (возможности и сравнительный анализ версий программы Sibelius. –Т.: “Шарқ” 2015.

40. Умуров Н.Қ. Сибелиус 4, Сибелиус 6 нота муҳаррирларида ишлаш масалалари. – Т.; “Турон -Иқбол” 2016.

41. Когоутек Ц. Техника композиции в музыке XX века М.: “Музыка” 2015.

42. Мансуров А. Чолғулаштириш (аранжировка асослари) бўйича амалий намуналар ва машқлар (Эстрада-симфоник оркестри). -Т., “Маънавият”. 2015. – 108 б.

43. Маданият соҳасига оид меъёрий ҳужжатлар тўплами.

IV. Электрон таълим ресурслари.

44. www.ziyonet.uz

45. www.edu.uz

46. www.infocom.uz

47. www.learnenglishkids.britishcouncil.org/en/

48. www.learnenglishteens.britishcouncil.org/

49. www.learnenglish.britishcouncil.org/en/

50. www.gov.uz

51. www.dsmi.uz

52. www.dsmimarkaz.uz

